

Entrevista a Raimon

“Per raons òbvies, cantaré poques vegades”

Ramon Pelegero Sanchis (Xàtiva, 1940), Raimon. Després d'uns anys de silenci discogràfic ha sorprès gratament els seus seguidors amb un programa televisiu, *Literal*, on el conductor no desmereix la força del cantautor.

Fa columnes a un diari, tertúlies a la ràdio, un programa de televisió... Està molt actiu, senyor Raimon.

—Sí, mitjans de comunicació.

—¿Ho ha descobert tard?

—Nooo. Tot el contrari.

—Perquè abans les seues aparicions eren erràtiques.

—També ara. Com a cantant sempre aparec poc. Quant als llibres, feia temps que m'havien dit de fer alguna cosa, però jo no veia quin tipus de programa podria funcionar. I quan em van dir de fer aquest programa en concret, vaig pensar que valia la pena intentar-ho. Pel que fa a la ràdio, Josep Cuní em va dir de participar en aquelles coses que fa de nou a deu, i les columnes del *Diari de Barcelona* les faig des d'abril. S'ha acumulat tot d'una manera no projectada i casual. Jo pensava quedar-me a Barcelona per a acabar coses. I l'única manera era tenir una obligació, però l'obligació s'ha convertit en tres.

—¿És casualitat que siga en TVE i no en TV3 on fa el programa *Literal*?

—¿Què vols que et diga? A mi TV3 i Canal 33 no m'han dit res. En canvi, a Sant Cugat sí que m'ho van ofert.

—¿La TVV tampoc li ha ofert mai res?

—Encara no he fet res en Canal 9. Ni m'han dit res. Al començament va

haver un intent de fer un especial, però ja no se n'ha parlat més. Ja s'ho apanyaran.

—Ha dit que volia quedar-se a Barcelona per acabar coses, ¿quines?

—Cançons, un altre llibre de poemes... No sé si ho acabaré. No m'agrada parlar-ne perquè, entre unes coses i altres, encara no he tingut la possibilitat de trobar tranquil·litat. Això de la televisió és molt més absorbent del que jo pensava.

—¿Tanta dificultat té?

—És un programa que jo no hauria pogut fer fa vint anys perquè tenia vint anys menys de lectura. Fem una conversa amb un autor i després fem vitrina, però no crítica literària. Senyalem tres, quatre llibres, un editor diu la seua i una persona coneguda recomana una obra.

—¿És cert que quan vostè tenia tretze anys es va llegir 300 novel·les de Rodeo?

—Tantes no sé, però totes les que vaig poder, sí. Abans de llegir la generació del 98, que és el que hem llegit tots els de la meua edat, només tenia al meu abast les novel·les de Rodeo.

—Els seus amics asseguren que és un gran consumidor de llibres.

—Tampoc vul presumir-ne. El que passa és que com la gent llegeix tan poc habitualment, sembla que un llegeix molt. Fuster llegeix molt més que jo i

encara conec cinc o sis persones que es dediquen més a lectura que jo.

—Sis no és un mal lloc en la classificació

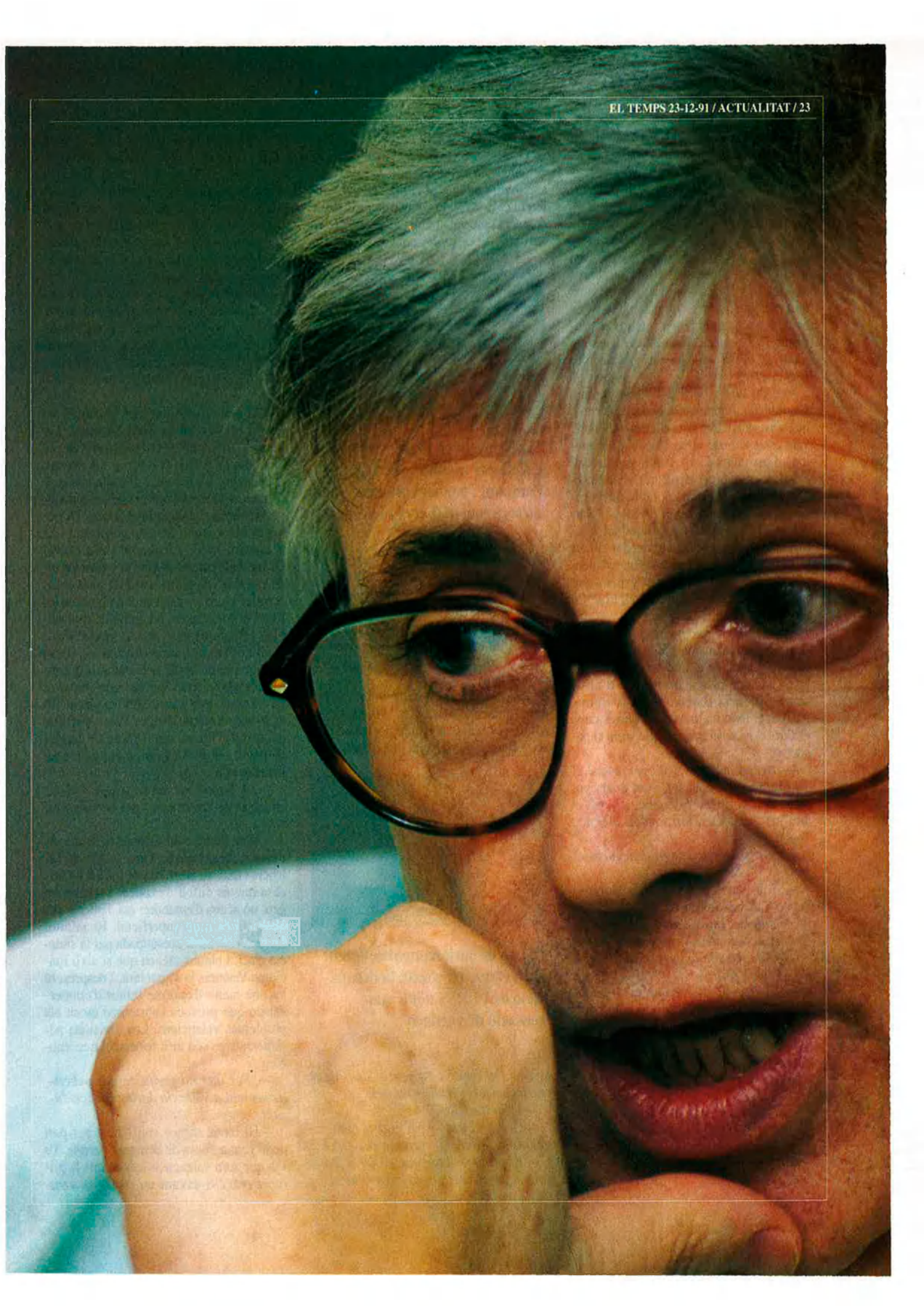
—Nooo, n'hi deu haver més. ¿Saps què passa? Jo porte un tipus de vida irregular per l'ofici. Tinc temporades senceres que només em queda temps per fullejar diaris i en tinc altres en les quals dispose de moltes hores. I d'alguna manera les he d'omplir. Però tampoc voldria passar per un *tío* que llegeix tant. Pensa que també sóc un lector de poesia i això facilita la quantitat de llibres.

—L'última volta que va cantar a València va declarar que era l'última ocasió que cantava en aquella ciutat.

—No ho he dit mai, encara que ho hagen publicat. Vaig dir que era de les últimes vegades que cantava a València. És una qüestió de fisiologia. N'he fet cinquanta-i-tants i no puc estar cantant com quan en tenia trenta. Puc anar fent amb una certa lentitud i amb una certa prevenció. Per raons òbvies, cantaré poques vegades.

—¿Què hauria estat de Raimon de quedar-se a València?

—No ho sé. Jo sempre he estat viatger, des que estava a Xàtiva. Vaig tardar a veure el mar, perquè el viatge Xàtiva-València no era fàcil. M'hi va portar mon pare

quan tenia sis o vuit anys. Però jo vaig fer autostop en el batxillerat: París, Anglaterra...

—*Perdone, ¿és cert que a Anglaterra va treballar fent carreteres?*

—En la Motor Way Bristol-Liverpool. Bé, fent carreteres... guanyava un dret i vigilava. Per cert, que els anglesos, com que tot el que venia d'ací els semblava mexicà, em deien Pancho. Els primers dies picava i després em vaig col·locar en un lloc on es guardaven tots els instruments i jo vigilava. I els diners que vaig guanyar me'ls vaig gastar viatjant per Escòcia.

Vull dir que la idea del viatge sempre l'he tinguda. I quan vaig acabar la carrera, que ens vam casar i vivíem a València, vam estar dubtant entre València i Barcelona. I per raons d'impossibilitat de treball a València vam decidir Barcelona. No hi havia estudis de gravació, no hi havia cases de discos, no hi havia revistes... Barcelona t'oferia això i la possibilitat d'actuacions. Ara: si m'haguera quedat al País Valencià, no sé si haguera viscut a València. Hi ha un triangle geogràfic que m'agrada molt per a viure: aquell tros Xàtiva-Albaida-Dénia-Gandia.

—*Això era l'antiga quarta província...*

—Aproximadament. Que la capital era Xàtiva. Aquest és el lloc on em trobe bé. Hi ha un altre triangle mental que m'apassiona: València-Barcelona-París-Roma. Això és el món on jo no em trobe estrany, i l'altre, el racó on m'agradaria viure si poguera.

—*¿És cert que vostè volia ser actor?*

—Jo he volgut ser tot, com qualsevol xicot. Actor, director de cine... ¿què et diré jo? ...mariner, historiador, literat... Tooot.

—*Va arribar a actuar en alguna obra, ¿no?*

—Sí, jo havia treballat amb Morera i Pepito Sanchis Sinisterra. Vam fer *Pasos. El delantero centro murió al amanecer. Hamlet*,... Vam anar a Saragossa i tot.

—*¿Com recorda la llegendària actuació a Casa Pedro?*

—Vaig cantar allà perquè m'hi va dur Eliseu Climent. Era una cosa on hi havia Alfaro, Fuster, Ventura, Monjalés... i feien un concurs literari. Em van donar quaranta duros per cantar quatre cançons.

—*¿És el cachet més barat que ha cobrat?*

—Home, tant com cachet... Eren dos mil pessetes d'ara. El més barat és quan m'ha costat pagar el cafè a mi.

—*L'origen de la cançó Al vent ¿és tal com el contem?*

—L'origen físic, sí; ara: el clima mental és difícil de descriure. I algú ho hauria de fer. Hi ha uns llibres que un dia o altre es faran per donar el clima complex i diferent dels individus que a finals dels cinquanta i començaments dels seixanta estem allà. Som molta gent de poble que

RAFA GIL

“Un cantant en català només pot existir per qualitat, per fugir de l'autoodi i per ser conscient que no serà mai ni Ferré ni Seeger”

arribem a València i ens miren de mala manera perquè no parlem en castellà. M'imagino que això ja no passa. ¿O sí?

—...

—*Aleshores, ¿què fas allà encara?*

—*¿Què vol que torne al triangle? Escolte'm, el fet de cantar en català ¿va ser espontani?*

—Sí, s'explica pel clima embrionari de reivindicació lingüística. Això va eixir com una necessitat fisiològica. Així com ací a Barcelona hi havia una planificació,

RAFA GIL

“Si un és mitjanament coherent amb el que ha viscut, la desaparició de l'URSS dóna una sensació de vertigen”

allà no. Jo cantava *Al vent* i *Som*. Igual que cantava *Les fulles mortes*.

—*I Nat King Cole.*

—Home, ¡i tant! Això lligava molt. La guitarra, jovent, ... sempre anaves bé.

—*El primer viatge que va fer a Barcelona per cantar, ¿el va pagar Fuster?*

—Supose que sí, perquè jo no el vaig pagar. Vam venir en tercera, ¡eh! Recorde la tornada, però no la vinguda. Fuster li va donar una propina al revisor i vam tenir un departament per als dos sols durant tot el viatge, que durava tota una nit.

—*Tinc entès que Fuster era reticent al nom Raimon perquè segons ell olia a naftalina de jocs florals. ¿És així?*

—Possiblement. Jo li vaig dir a Eliseu que si volien que férem el disc, el féiem, però que no foterem el meu nom perquè estava estudiant i volia fer oposicions. Això era la intenció primera i primària.

—*¿El fenomen Raimon li va sobrevenir?*

—¡I tant! Jo vaig acabar la carrera en juny i el disc havia eixit en març. De març a juny, ¡no pots imaginar! Va ser una cosa increïble. Nosaltres, a València, anàvem per les botigues demanant el disc d'un xicot valencià, que no sabien qui era, i a la setmana següent ja el tenien. Hi havia la Merxe, que era una dependenta de Alejandro Soler a Russafa, i ella també va fer molt perquè el disc es trobara a tota València. Avui pot semblar paradoxal, però les coses no estaven tan planificades i les lleis del mercat no eren tan implacables perquè el mercat era molt reduït. Això donava peu a més iniciatives, sense entrar en el camp de la dictadura i la censura, evidentment. Van ser una quantitat de xambes que fan difícil explicar-ho amb una estricta lògica. Passa per una quantitat d'atzars que reïxen en aquell moment. Entre ells, la Merxe. I podria no haver passat.

—*¿A Barcelona no ha tingut mai la sensació de ser tractat com un valenciànet?*

—Ara mateix un taxista m'acaba de donar la benvinguda. Diu: ¿vostè és valencià? Dic: sí. Bé, hi ha de tot. Hi ha una cosa que és difícil d'explicar i que molta gent no acaba d'entendre: ací, l'interès per València és molt superficial. És mínim. La gent està molt preocupada per la situació d'ací, i alguns creuen que si això funciona, València ja s'apuntarà. I després, hi ha una mena d'enorme temor d'emmerdar-ho que provoca l'abstenció quant als problemes valencians. Les divisions administratives són més fortes del que semblen.

—*¿Per què no podia cantar pràcticament mai a València durant la dictadura?*

—Hi havia menor constància per part de la gent a l'hora de demanar permís. Tu i jo que som valencians sabem que la primera reacció davant un paper és anar-

nos-en ràpidament. I ací a Barcelona, siga per la mentalitat industrial o pel que siga, davant d'un paper, el primer que fan és llegir-lo i veure per on poden esquitllar-se. A València, no. Allà els deien "no le darán permiso", i ho deixaven córrer. Aquesta és la diferència fonamental.

—*¿No li han dit mai que el seu estil té alguna reminiscència al de Domenico Modugno?*

—Això ho va dir Àngel Casas quan vaig fer *Veles e vents*, però jo crec que no. Hi ha alguna cosa del Mediterrani del nord en la manera de vocalitzar que es troba en el sicilià, el grec, el francès,... En aquell moment, el que passa és que hi havia major presència de la cançó italiana. Jo, gràcies a l'emissora de Xàtiva, vaig tenir accés a la vocalització dels negres.

—*¿Continua guanyant hores?*

—Això era una broma, tu. *Les hores guanyades* era una broma de Fuster. Eren *hores guanyades* en el sentit que tot el que es fa lletra impresa, encara que siga dolent, és guanyat. Jo tinc quinze o vint llibretes escrites, i d'algunes ja ni entenc jo la letra. Ho he portat durant deu o onze anys, però m'he cansat. Ja fa mesos que no hi apunte res.

—*¿Però ho publicarà algun dia?*

—No tinc intenció, per ara. No tinc pressa ni pretenc ser escriptor ni res.

—*El veig optimista.*

—No, toque de peus a terra. Si es publica, bé, i si no, també. No sóc Joyce. Ni Ausiàs Marc. I com que l'ofici ja m'ha alimentat, més o menys, la vanitat, doncs no em preocupa això. Estic molt content que Fuster haja escrit de mi, que Espriu haja escrit de mi, que Pla haja escrit de mi, que Pere Quart haja escrit de mi, que Manuel Vicent haja escrit de mi, que Vázquez Montalbán haja escrit de mi... Això, per a mi, és una satisfacció immensa. Aquella vanitat necessària que tenim tots, doncs, més o menys, ja la tens plena per ací. I a partir d'ací ja pots mirar les coses d'una altra manera. No busques aquesta satisfacció. I si m'entrevistes demà, potser et diré tot el contrari.

—*¿Retocaria ara alguna lletra d'alguna cançó?*

—Supose que moltes, però si et poses a retocar, acabes per esborrar-ho tot.

—*¿La cançó ja no és rendible per a la indústria discogràfica o què ha passat?*

—No ho ha estat mai. Hi ha alguns cantants que sí: Llach, la Bonet, jo i altra gent. Però ací no hi ha cases discogràfiques, i les que hi ha són petites. I hi ha hagut tota una planificació per fer desaparèixer un cert tipus d'estètica perquè tenia uns certs continguts i unes certes incomoditats. El personatge que canta i vol dir alguna cosa més enllà del ball i la diversió, havia arribat a un punt en aquest país en què tenia una influència molt forta sobre un cert sector de gent. I hi havia molta gelosia per part d'una altra gent que no tenia aquest tipus d'influència. Barnils, per exemple, va publicar un article expli-

La larinx d'or

Hauria pogut ser comediant o explicar batalles i morfemes pels pobles, però la seua larinx va ser el tub d'escapament d'un silenci furiós, genèsic, que va sonar com devien sonar les trompetes de Jericó. La seua erupció va traure altres veus ocultes, ocultades, va fer palpar més de tres generacions amb les seues inflexions i l'eco continuarà més enllà d'un temps i d'un país. Avui ha arribat a la sensació filosòfal, cinquantenària i lúcida.

cant que quan va entrar a Catalunya Ràdio hi havia una directiva clara perquè no es posaren discos de cantants catalans. Dur, ¡eh! I no t'enganyes: la presència dels *rockeros* en TV3 és mínima. I quan fan un musical el col·loquen al Canal 33, que és d'audiència reduïda.

—*¿I què ha de fer un cantant en català contra d'això?*

—No tinc ni idea. Ací hi ha hagut un malentès en el sentit que pensàvem que el canvi de dictadura a sistema parlamentari comportaria la normalitat. La normalitat volia dir que un senyor que cantara en català no tindria per què pensar que hauria de cantar en una altra llengua. Però és que tu no pots viure tota la teua vida en català: vas al cine, en castellà; la majoria de la premsa, en castellà; les televisions o les ràdios, mira com ho tens... Evidentment, si un pensa en termes de dictadura, s'ha guanyat molt, però si t'ho mires per l'altre costat,...

El cantant en català només ha pogut existir per la qualitat, per fugir de l'autoodi i per una clara consciència, per part d'ell, que no serà mai Leo Ferré ni Pete Seeger perquè no té els mitjans. Dic cantants i dic grups de rock. Els grups de rock han perdut territori: no canten a València com Llach, la Bonet o el Quico. Ni a Mallorca.

—*Amb el pacte lingüístic vostè tampoc podrà cantar a València.*

—Cantaré en cooficial. Per a cantar, fixa't, no es necessita ortografia. Realment, ja ho teniu fotut, perquè haver de perdre el temps en aquestes coses a València... No entenc com es pot estar tants anys amb la mateixa història. El senyor Gramsci ja ho deia: quan s'està parlant de la llengua, s'està parlant sempre d'una altra cosa. El tema m'avorreix. La llengua és la que és; el nom es pot discutir si hi ha, i n'hi ha, una tradició de particularisme valencià. Però això no canvia els termes: durant molts anys s'ha dit llemosí i era una altra collonada. Tot això fa riure als pollastres.

—*¿Vostè va arribar a militar en el PSUC?*

—No mai. Ni en cap partit.

El que sí que és evident és que durant la dictadura, ací a Catalunya, la gent que ofería més garanties de fer funcionar les coses que s'organitzaven eren ells. I en la lluita contra la dictadura el PSUC es va distingir i molt. No sol, com ha volgut

dir algú, però ho va fer. I jo estava en la lluita contra la dictadura.

—*¿Com conceptua la desaparició de l'URSS?*

—Això es veia venir, però no amb la precipitació i la força amb que ha vingut. Si un és mitjanament coherent amb el que ha viscut, això dóna una sensació de vertigen. Pensa en la quantitat de llibres publicats sobre Marx i Freud: dues aportacions que semblaven enormes per al coneixement humà, i l'aplicació dels coneixements resulta que no ha funcionat. La qual cosa no vol dir que el marxisme ha estat superat. El marxisme té moltes coses que estan ací i sense això no s'entendrà mai el món actual. L'actual situació és un terrabastall inconcebible fa cinc o sis anys. Ja s'intuïa des de la caiguda del mur de Berlín, que és on acaba la segona guerra mundial de veritat. Després, ja veurem qui ha guanyat.

Miquel Alberola